

Bekir Yıldız'ın Romanlarında Aile

Murat TURNA*

Öz: Bekir Yıldız otobiyografik nitelikteki hikâye ve romanları ile bilinir. Ailevi ve ekonomik güçlükler yaşayan Yıldız, bunları yazdıklarına konu etmiştir. Bilhassa yakın çevresiyle olan ilişkileri, toplumun çekirdeği kabul edilen aile üzerine gözlemleri romanlarında vazgeçemediği konulardır. Sanatçının beş romanı vardır. Bunlar arasında *Türkler Almanya'da*, *Halkalı Köle*, *Aile Savaşları* doğrudan onun hayat serüvenini kaleme aldığı eserlerdir. Bahsedilen romanlar bir yazar ve baba olarak Bekir Yıldız'ın aile kavramına bakışını yansıttığı gibi sosyolojik açıdan da belli bir önem arz eder. Gerçek olaylar olduğunu öğrendiğimiz çoğu vakanın, toplumu yansıtan cephesi olduğu da akla gelirse, Yıldız'ın romanlarının hatırı sayılır bir sosyal veri içerdiği ve bunlardan Türk aile ve hatta toplum yapısı hakkında muhakeme yürütülebileceği öngörülebilir. Bu incelemenin nihayetinde, Bekir Yıldız'ın aile kavramını gayet aykırı biçimde sorguladığı ve örf'e uymayan şekilde yeniden anlamlandırmaya çalıştığı hükmüne varılmıştır. Ayrıca ilgili romanların, sosyolojik dinamiği sert bir gerçekçilikle dile getirdiği görülmüştür. Diğer taraftan bu eserlerin, Türk aile yapısını alternatif bir düzlemde yorumlama imkânı sağladığı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: *Bekir Yıldız, roman, aile, toplum.*

* **Doç. Dr.**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Konya/TÜRKİYE. mturna@erbakan.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-1413-6246>.

Geliş Tarihi / Received: 2 Ağustos 2023 / 2 August 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 3 Ekim 2023 / 3 October 2023

Family in Bekir Yıldız's Novels

Abstract: Bekir Yıldız is known for his autobiographical stories and novels. Yıldız, who had family and economic difficulties, talked about these in his writings. In particular, his relations with his immediate surroundings and his observations on the family, which is accepted as the core of society, are the subjects he cannot give up in his novels. The artist has five novels. Among them, *Türkler Almanya'da*, *Halkalı Köle*, *Aile Savaşları* are the works in which he directly wrote about his life adventure. The mentioned novels have a certain sociological importance as well as reflecting Bekir Yıldız's view of the concept of family as a writer and a father. Considering that most of the cases we learned to be real events have aspects that reflect the society, it can be predicted that Yıldız's novels contain considerable social data and from these, judgments can be made about the Turkish family and even the social structure. At the end of this study, it was concluded that Bekir Yıldız questioned the concept of family in a very contradictory way and tried to reinterpret it in a way that did not comply with the custom. In addition, it has been seen that the related novels express the sociological dynamic with a harsh realism. On the other hand, it can be thought that these works provide the opportunity to interpret the Turkish family structure from an alternative plane.

Keywords: *Bekir Yıldız, novel, family, society.*

Giriş

Bekir Yıldız'ın romanlarında ailenin fertler için ifade ettiği anlam, eşlerin aile içindeki rol paylaşımı, taşradan büyük yerlere göçen ailelerin yaşadıkları, aile bütünlüğü konuları sıkça işlenir. Yazar bu esnada geçim sıkıntısından sadakatsizliğe, ideolojik ayrışmadan kürtaja dek pek çok hususa değinir. Bahsi geçen temaları işlerken şahsi fikirlerini de belli etmekten çekinmez.

Yazarın görüşlerinin dışında, eserlerde aile etrafında kurgulanan olaylara, koşulların geleneksel aile yapısına tesiri gibi meselelere odaklanmak gerekir. Bekir Yıldız son derece gerçekçi olduğundan, bunlar da toplum hayatına dair fikir vermektedir. Romanlarını basım yılı takip ederek ele almak uygun olacaktır. Böylece sanatçının aile merkezli görüşlerinin seyri de kolayca tespit edilebilir.

1. Romanlar Hakkında Genel Bilgiler

1966 tarihli *Türkler Almanya'da* sanatçının ilk romanıdır. Altı bölümden ibarettir. İç kapaktaki başlığın altına, “Almanya'da Yaşanmış Dört Yılın Romanı” alt başlığı atılmış ve eser, yurtdışında çalışan Türk işçilerine ithaf edilmiştir.

Başkahraman, Yüce Yılmaz adlı bir işçidir. Onun gözünden, bir grup Türk vatandaşının Almanya'ya iş için gidişi ve orada yaşadıkları anlatılmaktadır. Romanın başkahramanı Yüce, esasen Bekir Yıldız'ın kendisidir. Nitekim yazar, bu kitapta anlatılanların, kendi başından geçenler olduğunu bildirir (Yıldız, 2006: 64). Almanya'daki Türklerin yalnızlıklarının, elemelerinin, başka bir yaşama uyum sağlama çabalarının tasviri de doğrudan doğruya sanatçının Heidelberg'teki çalışma hayatına ve sosyal şartlara dair gözlemlerine dayanır. Eser, yukarıda kaydedilen alt başlıktan da anlaşılacağı üzere dört yıl boyunca yazarın Almanya'da yaşadıklarını muhtevidir. Başkahramanın adı da aslında Bekir Yıldız'ın oğlundan mühlhemdir. Sanatçının 1959 doğumlu ikinci çocuğu erkektir ve adı Yüce'dir. Ayrıca soy isminin Yılmaz olması, kurgunun otobiyografik yanını iyice açığa çıkarır.

Başkahramanın bir matbaa makinesi alacak kadar para kazanmak istemesi ve bu makine ile Türkiye'ye dönünce basım-yayım işine atılma arzusu ile yazarın hususi hayatında aynı hedefleri gözetmesi arasında benzerlik bulunur. Bekir Yıldız, Matbaacılık Yüksek Okulu mezunudur. Edebiyata tutkundur. Asya Matbaası adında bir işletmesi vardır. Bu matbaayı da Almanya'da işçilik yaparak kazandığı para ile kurmuştur. *Türkler Almanya'da* romanının Yıldız'ın matbaasında basıldığını da ilave bir bilgi olarak verebiliriz. Kısacası kurgu kahraman ile yazar arasında bir örtüşme olduğu aşikârdır.

Yüce, 1960'larda Almanya'ya giden Türk işçilerden biridir. O da diğer Türkler gibi fabrikada istihdam olur. Türklerin Almanya'daki işçi barakalarındaki ev arkadaşlığı, gurbet hayatındaki kader birliği, yaşadıkları kültür şoku ve memlekete dönmek üstüne olan tasarıları romanın genel çerçevesi içinde anlatılır. Yüce, geldiği bu ülkede bocalayan insanları naklettiği gibi kendi hikâyesini de okura sunar. O, çabuk kavrayan dimağı ile çok sürmeden diğerlerinden ayrılır. İşinde terfi eder. Yabancı dili söker. Arkadaşlarının resmî ve gayiresmî mahfil-lerde tercümanı olur. Sevilir ve desteklenir. Zaman içerisinde ailesi de Almanya'ya gelir. Çocuklarının gelmesi ile zorluklar yaşasa da eşi ile birlikte tüm bunları aşarlar. Romanın sonunda, dilediği sermayeyi elde etmiş şekilde, eşi ve çocuklarıyla beraber yurda döner. Eserde geçen aile merkezli vaka, yorum ve telkinlere aşağıda değinileceğinden, romana dair bu kısa bilgiler ile yetinilmelidir.

1980'de yayımlanan *Halkalı Köle*, sanatçının romanları arasında en çok şöhrete sahip olanıdır. Romanda evlilik kurumu çevresinde anlatılanlar oldukça dikkat çekicidir. Eserde, yirmi yıllık evliliğini sonlandıran bir erkeğin gözünden evlilik kurumu tenkit edilir. Bir eş ve baba olarak kahraman, ailesinin kendisi için artık bir gaile olduğu fikrindedir. Annesi ile geçinemeyen karısına öfke duymaktadır. Çok geçmeden eşini aldatır. Ailenin tüm fertlerinin bunu olağan karşılamasını bekler. Dahası, çocuklarını artık kendisine mali yük olarak görmektedir. Evlatları ile iletişim problemi artar. Evde kahrama-

nın söz ve davranışlarından dolayı devamlı bir gerginlik hâli mevcuttur. Romanın sonuna doğru tempo yükselir. Kahraman evi terk eder. Eşini aldattığı kadınla birlikte yaşamaya başlar. Aile üyeleri arasındaki sözlü tartışmalar kavgaya dökülür. Oğlu onları kaldıkları evde bulur. Aralarında arbeye yaşanır. Romanın finalinde kahraman kadar eşi ve çocuklarının da tedirgin ve öfkeli olduğu gözlemlenir. Başkahraman artık bu vaziyette ne olacaksa bir an evvel olmasını istemektedir. Eser başkahramanın ruh hâlinin, duygu ve tasavvurlarının anlatımı ile sona erer. Vakaların ilerleyişine, devamlı artan tempoya nazaran sonu açıkta bırakılmış, nispeten muğlak bir bitiş söz konusudur. *Halkalı Köle*, kaldığı yerden *Aile Savaşları* adı ile devam edecektir.

Halkalı Köle tıpkı sanatçının ilk romanı gibi otobiyografik niteliktedir. Başkahramanın bir adı yoktur. İsimsiz bir başkahraman hem yazarın hayatını yansıtması hem de okurun başkahraman ile özdeşim kurabilmesi bakımından anlamlı bir tercih olarak değerlendirilebilir. Eser başlarken anlatılan hikâyeye, yazarın kendi ailevi geçmişi, Urfa'dan gelen kökleri, anne ve babasının beraberlikleri, babasının vefatı sonrası annesinin kahramanın yanına yerleşmesi Bekir Yıldız'ın geçmişte yaşadıklarıdır. Bunları muhtelif söyleşi, hatıra yazısı ve röportajla teyit etmek mümkündür. Sanatçının eserlerini bir nevi öz yaşam öyküsü gibi kâğıda döktüğünü, bizatihi onun şu sözleriyle aktarmamız uygun olacaktır:

“Söylediğim gibi, insanlardan çok, olaylar etkiledi beni. Urfalı oluşum. Almanya'ya gidişim. İlk evliliğim. 12 Eylül ve sonrası olaylar. *Halkalı Köle* ve *Aile Savaşları*'nın yazılmasına neden olan şimdiki eşim...” (Özkırımlı, 1984: 11)

Yukarıda şimdiki eşim diye bahsettiği kişi, 21 Mayıs 1982'de evlendiği ikinci eşi Oya Yıldız'dır. İlk eşi ise Güler Yıldız'dır. Sanatçının üstüne kapsamlı bir araştırma yapan ve yazarın hayatındaki hadiseleri romana aktardığını söyleyen Durukoğlu, bu gibi ayrıntıları tespit etmiştir. Yine net bir bilgi olarak sanatçının damadı Ali Uğur'un 11.02.2002 tarihli rö-

portajında, “1978-79’lu yıllarda Oya Hanım’la birlikte oluyor. Dört sene, eski karısı Güler Hanım’la boşanma davaları sürüyor. İşte bu süreç dahilinde -film de çekilmiş olan- *Halkalı Köle* adlı romanı vücuda gelir. Bunda boşanma, aile, çocuklarla ilgili dramları anlatır.” dediğini nakleden Durukoğlu, ayrıca *Halkalı Köle*’nin 1982 tarihli Yazko Yayınları’ndan çıkan dördüncü baskısının arka kapağında yer alan Bekir Yıldız’ın sözlerini de alıntılar. Sanatçı bizzat başına gelenleri bu romanında apaçık yazdığını bildirmektedir (Durukoğlu, 2012: 195-196).

Türkler Almanya’da, Halkalı Köle ve Aile Savaşları romanlarının otobiyografik niteliğinden bahseden Durukoğlu (2012:38); sanatçının hayatı ile söz konusu romanlar arasındaki aynı, benzer, yakın diye tarif edilebilecek öğeleri sıralar; bilhassa bu eser için aşağıdaki hükmü verir:

“*Halkalı Köle*’nin esaslı ve etraflıca tartışılmasının en önemli nedenlerinden biri de romanda, fotoğraf realizmi denebilecek bir sadakatle Bekir Yıldız’ın gerçek hayatını anlatması, bir anı / otobiyografik roman yazmasıdır.”

Aynı doğrultudaki hükmü verenlerden birinin de Doğan Hızlan olduğunu, görüşlerine ekler. Tüm bunların haricinde, bahsi geçen üç romandaki samimi hava, başkahramanların psikolojilerinin başarı ile verilmesi ve yazılanların gerçeklere dayandığını hissettiren bir doğallık da bu bilgilerden habersiz olan bir okurun eserlerin otobiyografik olduğunu sezmesine ya da düşünmesine elverişli bir zemin hazırlar.

Halkalı Köle’nin sanatçının yazı hayatındaki şöhretinde payı büyüktür. Romanda evlilik kurumu aleyhinde dile getirilenlerin Bekir Yıldız’ın şahsi hayatındaki gelişmelerle bağına işaret eden Durukoğlu (2012:197), Güler Hanım’dan olaylı biçimde boşanıp, tam altı kitabının telif hakkını kırk yıl süreyle ona nafaka olarak veren sanatçının, boşanır boşanmaz yenisinden evlenmesinin o dönemde epey ilgi çektiğinden dem vurur. Özel hayatlarla alakadar magazin basınının sansasyon arayışı ile Yıldız’ın yaşantısından kaynaklanan kitabın popülaritesi arasında üstü örtülü bir bağ kurar.

Yazarın üçüncü romanı *Aile Savaşları*'dir. 1984'te basılmış bu eserde yine adı verilmemiş bir başkahraman vardır. Eserin bir önceki romanın devamı olduğu hemen anlaşılır. Başkahraman annesinin son demlerini hatırlar. Eşi ile bozulan ilişkilerinin boşanma ile noktalandığından bahseder. Boşanma davası sürecine dair mahkeme zabıtlarını tarih ve numara vererek eserinde zikreder. Resmî evraklara dair ayrıntılar, tutanaklardaki ifadeler eserdeki gerçeklik duygusunu artırır. Nihayetinde kahraman ailesinden temelli kopar. Yeni eşi ile yeni bir hayata başlar fakat yine mutlu değildir. Karısının çalışma temposu, evdeki yokluğu onu olumsuz etkiler. Bir banka çalışanı olan yeni eşinin kendisine vakit ayıramadığına hayıflanır. Hayıflanmalar zamanla hırçın tavırlara, hırçınlıklar eşine karşı bir nevi öfkeye dönüşmektedir. Kırıcı tartışmalar yaşanır. Yıpratıcı münakaşalar sırasında kahraman evlilik, aile, kadının rolü, annelik üstüne düşündüklerini açıklar. Söyledikleri incitcidir ve tahripkâr eleştirileri eşini derinden yaralar. Romandaki önemli kırılma noktası ise eşinin hamileliğiyle ilgilidir. Kadın, birlikteliklerinden olan çocuğu dünyaya getirmek arzusunda. Başkahraman ise buna taraftar değildir. Aralarında anlaşmazlık yaşanır. Kürtajın ardından bu evliliğin de son buluşuyla roman noktalır.

Ve Zalim ve İnanmış ve Kerbela 1986'da basılır. Romanda Hz. Ali'nin şehadetinden itibaren adım adım Kerbela vakasına giden süreç ve Müslümanlar arasında travmatik etkisi olan Kerbela hadisesi işlenir. Romanın tarihî bir veçhesi olması ve yazarın diğer romanlarına nispetle aile kavramına temas eden yanının hiç mesabesinde bulunması sebepleriyle bu eseri makale kapsamına dâhil etmemek makuldür.

Bekir Yıldız çocukluğunda dinlediği İslam tarihi menkıbelerinden biri olan Kerbela'yı kurgusallaştırmak istemişse de hadisenin tarihî çerçevesinden dışarı çıkmaktan kaçınır. Asırlarca anılmış ve unutulmamış olan Kerbela'nın hakka hürmet göstermek ve haksızca yapılan baskıya boyun eğmemek etrafında dönen tematik ekseni, sanatçının en çok ilgisini çeken taraf olmuştur. "Hakkın galebe çalması", "yezitlik",

“zulme rıza göstermemek”, “cenk ateşi” çevresindeki tasvir ve ihsası; Bekir Yıldız'ın dünya görüşü içinde yer tutan iktidar hırsı, ezilenler, baskı, halk, direniş gibi argümanları için işe yarar bir zemin oluşturmaktadır. Marksist ideolojisi doğrultusunda adalet-zulüm, hak-haksızlık, mazlum-zalim kavramlarını vesile ederek yer yer göndermelerde bulunduğu dikkat çeker.

Sanatçının son roman ise 1989 basımlı *Darbe*'dir. Yıldız bu eseriyle 1989-1990 Milliyet Yayınları Roman Ödülü'nü alır (Necatigil, 2004: 439). Roman sonradan sinema filmi olarak kamuoyuyla buluşur.

Darbe, 12 Eylül 1980 sonrasında yaşananları işler. Aynı dünya görüşünü paylaşan Narin ve Hamdullah evlidir. Selim adlı bir oğulları vardır. Hamdullah darbenin akabinde pişmanlık yasasından faydalanarak itirafçı olur ve arkadaşı Kamer Can'ı ihbar eder. Verdiği bilgilerin neticesinde devlet, onun yüzünü estetik operasyonla değiştirir. Kendisine Yavuz Aslantürk adıyla yeni bir kimlik verilir ve eski çevresinden uzaklaşması tembihlenir. Yavuz, eski adıyla Hamdullah artık ailesinden uzak durmalıdır. Buna rağmen eşini görmek ister. Yeni yüzü ve kimliği ile Narin'in kocası olduğunu gizleyerek ona yakınlaşır. Narin ise kocasının öldüğünü sanmaktadır. Yavuz'a ölmüş kocasına benzerliğinden dolayı sempati besler ve bir süre sonra kendini tutamayıp onunla beraber olur. Bu ilişki sırasında Yavuz kimliğini açıklar. Narin onun itirafçı olmasını ve kendisini böyle kandırmasını affedemez. Tartışırlar. Gürültülere gelen Narin'in kayınpederi gelini ile düşüp kalktığına inandığı Yavuz'u vurarak öldürür. Aslında öldürdüğü öz oğludur. Romanın devamında Yavuz'un ihbar ettiği Kamer Can'ın da idama mahkûm edildiği görülür. Tüm bunlar felçli yazar Ali'nin gözünden sunulur.

Romanda Türkiye'deki darbenin aileler, toplum üstündeki etkileri dile getirilirken zaman zaman dünyada yaşanan askeri darbelerden de dem vurulur. Bekir Yıldız, darbelerin emperyal güçlerin işi olduğunu ve baskı odaklarının yüzünden “hakça paylaşım”ın, “özgürce yaşayış”ın engellendiğini

anlatmaya çalışır. Durukoğlu'na (2012: 382) göre bu roman da yazarın biyografisinden izler taşır. *Darbe*'nin, Yıldız'ın hayatından kesitler, şahitlikler içerdiğini ve siyasi görüşlerini öne çıkardığı bir romanı olduğunu bildirir.

2. Romanlardaki Aile Merkezli Vaka ve Görüşler

Türkler Almanya'da, bir işçinin bakış açısından gurbeti, Türk işçilerin oradaki durumlarını anlatır. Burada göç, kültürel şok, yabancı bir ülkeye uyum sağlama meseleleri üzerinden konu ailelere uzanır.

Göç evvela aile fertleri arasında trajik bir kopuşa yol açmaktadır. Burada kastedilen sadece mesafelerden kaynaklanan ayrılık hâli değildir. Zihnen de insanların ailelerinden, yetiştikleri öz kültürden uzaklaşmaları söz konusudur. Almanya'daki çalışma koşulları, yaşam pratikleri, eğlence kültürü Türkiye'den farklıdır. Türk işçiler iş disiplininin yeme içmeye, gündelik alışkanlıklarından cinsi ahlaka dek çok geniş bir alanda büyük ölçüde tutumlarını değiştirir. Muhafazakâr taşra beldelerinden kalkıp Avrupa içlerine gelen Türk erkekleri, bilhassa buradaki kadınların serbest tavırlarının cazibesine kapılır. İşten arta kalan vakitlerde, “faşing” denilen karnavala katıldıklarında, kadınlı erkekli eğlenildiğini; üstelik kadınların erkeklere dans, içki içme ve hatta birlikte olma teklif ettiğini görünce önce şaşırırlar; ancak çok geçmeden bu kültürü benimserler. Kadınların evlenmeden önce başka erkeklerle nikahsız yaşamaları önce onlara ayıp gelir. Ne var ki buna alışır ve kendileri de nikahsız birliktelik yaşamaya başlar. Erkeklerden zaten ailesiyle gelen yoktur. Yalnızlık ve cinsi açlık, onları gayrimeşru yaşantıya sevk eden amiller olur. Başkahraman Yüce ile böylesi bir ortamda kendini zapt edemeyen Recep arasında geçen diyalog konuyu özetler niteliktedir:

“ ‘Bunlar mı avrat bizimkiler mi? Bunlar avratsa benim Fadimem maymun ola. Demek biz şimdiecek maymunla yatmışık kardaş...’

‘Kansızlaşma Recep. Fadimen senin dert ortağın, sır ortağın.’

‘Emme o kötü bir yatak ortağıydı. Hep uyurdu ağa... Ama ahtım olsun, şu ilik gibi avratlardan bir tane elime geçse bakmam gözünün yaşına.’” (Yıldız, 2012a: 51-52)

Yüce kendisini de zor dizginlemektedir. Eşi sadakatle bekler, çocukları ve anası onu özlerken Alman kadınlarla yakınlaşmayı uygun bulmaz. Diğer yandan burada evli kadın ve erkekler kendini başkalarının kollarına kolayca bırakmaktadır. Türkler gördüklerini kendi değerleri ile bağdaştıramaz. Öte taraftan cinsî serbestliği içten kabullenemeseler de nefislerine söz geçirmekte zorlanırlar.

Bir başka işçi olan Nihat ise kural tanımaz şekilde davranır. Hatta romanın sonuna doğru yaşlı bir kadına sarkıntılıkta bulunduğu sınırdışı edilir. Romanda yer alan Türk bir kadın kahramanın ise henüz trenle hududu geçer geçmez bundan böyle Türk örfünü iptal ettiğini ve gönlünce yaşayacağını söylediği müşahede edilir. “Ben artık Avrupalı bir kadın gibi yaşayacağım. Orada her kadının evlenmeden evvel, beş-on tane sevgilisi olurmuş... kimse, kimseye kötü gözle bakmamış” demesi, Türkiye’deki yerleşik aile ve toplum yasalarından kaçmak için yurtdışına çıktığı kanaatini uyandırır (Yıldız, 2012a: 12).

Aile kaynaklı baskı, geçim darlığı çoğu kişinin dışarıya göçme sebebi olarak gösterilir. Mesela işçi Recep, evli ve çocukludur ancak üvey babasının evinde yaşar. Babası gaddardır; yaşlı ve mülk sahibi olduğundan her hususta kendini haklı görür. Kendi arazisinde çalışan Recep ve eşini o yaşa gelmelerine rağmen azarlar hatta döver. Recep ailesinin önünde küçük düşmeye dayanmadığından işçi olarak Almanya’ya gitmeye karar vermiştir. Recep’in hikayesi ile sunulan mesaj, Anadolu’daki ataerkil aile düzeninin katlanması zor yanları olduğu ve bunun genç kuşakları evden uzaklaştırdığıdır.

Başkahraman Yüce’nin yanına bir süre sonra ailesi gelir. Eşi de Almanya’da çalışacaktır. Karı koca işlerine gittiğinde çocukların bakımı sorun olur. Bunun çözümü için alternatif bulamazlar. Kilisede çocuk yuvası olduğunu öğrendiklerinde

çaresiz evlatlarını oraya bırakırlar. Tek kelime Almanca bilmeyen çocuklar, ebeveyninden ayrılmak istemez. Ağlarlar. Anne de duygulanır. Yüce, eşini kolundan çekerek işe geç kalacaklarını söyler. Göç ve çalışma temposu Türk aileleri zor durumda bırakır. Akşam döndüklerinde evlatlarını duvarın dibinde bekler bulurlar. Çocuklardan biri yumruklanmış, akran zorbalığına maruz kalmıştır. Annelerine ağlaşan çocuklar, kiliseye gelmek istemediklerini söyler. Anneleri ise buraya alışmaları gerektiğini açıklar. Sabahları beşte kalkan karı koca henüz uykusunu alamamış çocuklarını kaldırmak zorunda olmaktan memnun değildir ama işe geç kalıp kovulmaktansa bu çileyi çekmeye razıdırlar. Almanya koşullarına uyum gayreti, çocuktan anne babaya hepsini olumsuz etkiler.

Romanda aile düzleminde kaydedilmesi gereken son bir vaka ise Ayşe'nin eşi tarafından öldürülmesidir. Almanya'ya çalışmak için gelen Ayşe'yi kocası Türkiye'ye çağırır. Kadın dönmek istemez çünkü kocası sıkça sarhoş olup onu dövmektedir. Oysa Almanya'da huzurludur. Türkiye'den Almanya'ya gelen erkek, ısrarlı davetini reddeden karısına öfkelenir. Namusunu Almanya'da başıboş bırakamayacağını söyler. Bir türlü ikna edemediği Ayşe, gitmek istediğinde, kadını defalarca bıçaklayarak öldürür.

Halkalı Köle aile teması üstünde yükselen bir romandır. İsimsiz başkahraman, eserin başında nasıl evlendiğini anlatır. Eşi, alkolik bir babanın kızı ve şiddet mağduru olduğundan ona acımıştır. Salt merhamet duygusu ile onu kendine eş edinir. Oldu bitti şeklinde bir nikah söz konusudur. Aktarılan göre ailenin temelleri tamamen şefkat ve acıma duygusu üzerine atılmıştır. Söz konusu olan aşk ya da mantık evliliği değildir.

Kahraman-anlatıcı evliliğin sonraki yıllarından bahseder. Bu kısımlarda ailenin Almanya'ya gittiği, Heidelberg'teki çalışma yılları dile getirilir ki sunulanlar, *Türkler Almanya'da* romanında anlatılanların teyidi hükmündedir. Yazarın ilk üç romanının otobiyografik olduğu ve birbiriyle bağlar içerdiği, bu üç roman boyunca devam edegelen hadiselerden çıkartılabilir.

Aile yurda döndüğünde, başkahramanın annesi, kalıcı biçimde onların evlerinde ikamet etmeye başlar. Kahramanın eşi ise durumdan hoşlanmaz. Evden gitmesini ister. Eşler arasında anlaşmazlık yaşanır. Münakaşa kocanın karısını dövme-siyle son bulur. Yaşananlardan aktarılacak bir kesit, konuyu daha anlaşılır kılacaktır:

“Okul çayının sabahıydı. Annem camide... ‘Gitsin bu evden.’ demişti. ‘Sus çocuklarımız duymasın...’ ‘Bıktım artık senden de anandan da... İkinizle evlenmedim ya... Ne göbek bağıymış be... Kocaman herif oldun, anam da anam... Ana kuzusu... Tıkır tıkır... Gece, gündüz tıkır tıkır... Ayağında takunya, sabah kılar, akşam kılar, yarı gece kılar... Ne bitmez tükenmez namazmış... Yarısı yalan, yarısı gösteriş... Namaz... Vay be, her namazdan önce, suları yere akıtarak üstelik aptest alır...’ ‘Çocuklar küçükken, onlara baktırırken, iyiydi ama.’ Bir tokat daha... Yeniden yuvarlanıyor yere. Gene kalkıyor ayağa. Üstüme doğru geliyor. Gücünün yeteceğine inansa, inanıyor belki de... Utanmasa, o da bir tokat bana atacak. Bir tokat o, bir tokat ben. Kollarını kaldırıyor. Tutuyorum. ‘Anam bu evde kalacak. Sokağa atamam ya...’ ‘Anan batsın.’ Bir tokat daha. ‘Demek anan batsın.’ Oğlumun duvar dibinde patlamış gözlerini görüyorum. Kocaman kocaman. ‘Yapmam baba, vurma anamıza baba...’ Mahallede çılgılık... ‘Matbaacı karısını dövüyor...’” (Yıldız, 1980:39-40)

Yaşlı kadının evde kalmasına gelini rıza göstermez. Ona karşı hoşgörüsüzdür. Bundan kaynaklanan kavgalar ara ara alevlense de çift birbirine daimî biçimde küs kalmaz. Çiftin bir diğer problemi ise dünyaya gelmesi istenmeyen bebeklerdir. Kahramanın eşi sık aralıklarla gebe kalır. Çocukları olduğu, yeni bir bebek daha istemedikleri için kadın her defasında kürtaj olur. Kahraman bazen hatır gönül bazen para yardımıyla kürtaj yaptırdıklarını hoşnutsuz şekilde anlatır. Eşi yine hamiledir. Üstelik henüz iki ay önce kürtaj yaptırmıştır. Karısının çocuğu düşürmek için ne yapsa da başarılı olamadığını söylemesi üzerine kahramanın canı iyice sıkılır. Kabuslar görmeye başlar. Evde annesi yüzünden sinir harbi yaşanmaktadır. Mad-

di durumu da çok iyi değildir. Ayrıca ülkede ihtilal olmuştur. Sıkıyönetim, belirsizlik, genel bir çalkantı mevcuttur. Bu hâlde iken yeni bir bebek ikisinin de istemediği bir sürprizdir. Ne yapsalar yine de doğuma mâni olamazlar ve bir kızları olur. Mahcup bir sevincin akabinde yavaş yavaş kahramanın evinden soğumaya başladığı sezilir:

“Sonunda ışık söner. Bu an, benim beklediği özgürlük anıdır. Karım horlamaya başladığında, karanlıkta açılan gözlerimle, evliliği terk edip yeryüzünün dilediğim bir parçasında yaşarım. Güneş doğup evlilik uyanıncaya kadar yaşarım.” (Yıldız, 1980:55)

Evliliklerinin yirminci yılında, kahraman, bir evlilik yıldönümü tertip eder. Tanıdıklar davet edilir. Kutlama pastası kesilir. Başkahraman herkesin huzurunda karısına şaşırtıcı bir armağan sunar. Ona bunca yılın anısına bir ev hediye eder. Eşi çok sevinir. Tapu işlemleri tamamlandıktan birkaç ay sonra ise kadın, kayınvalidesini evden kovar.

Anlatımdaki zaman sıçramaları ile olayın ardından kayınvalidenin öldüğü öğrenilir. Arada geçen sürede neler yaşandığı nakledilmez. Kahraman duygusal bir bunalıma girer. Ne yaptığını bilmez vaziyettedir. Öyle ki eş dost annesinin tabutunu sırtlarken o, sessizce kalabalıktan ayrılır. Cenazeye gitmez. Boğazın kenarında bir bankta oturur ve yaşantısını gözden geçirir. Pek çok kadınla evlilik dışı ilişkisi olduğu aklına gelir. Bunların bir sevgi arayışı nedeniyle olup olmadığını düşünür. Eşi ile anlaşamaması, annesinin eşi tarafından evden kovulması sanki himaye eden, kuşatan bir sevgiden mahrumiyet hissetmesine neden olmuştur. O günlerde yeni bir ilişkiye de başlamıştır ancak bunun bir gönül birlikteliği olduğuna kanidir. Mamafih zaman geçince bu ilişkiden ailesi de haberdar olur.

Romanın ortaları düğümün atıldığı kısımdır. Gayrimeşuru ilişkiyi öğrenen aile bir araya gelir. Çocuklar babalarından açıklama, eşi ise kocasından özür bekler. Kahraman gergindir. Âdeta aile geçmişinin otopsi masasına yatırıldığını düşünür. Toplanan aile meclisinde, kahramanın kızının nişanlısı da bu-

lunmaktadır. Genç erkek, kayınpederi olacak kişinin durumunu işitince sıkılıp utanır. Herkes kahramana yüklenirken onun pervasızca gayrimeşru ilişkisini savunduğu gözlemlenir:

“‘Demek hepiniz bana karşısınız?..’ ‘Karşınız baba.’ dedi oğlum... ‘Her şeyin bir kuralı vardır... Açığa çıktıysa, çözümünü de bulmalısın... Gerekirse, bulmalıyız, elbirliğiyle...’ ‘Yani oğlum, sen, açığa çıkmasını, bir beceriksizlik, bir kusur olarak mı görüyorsun?’ ‘Evet, baba...’ ‘Bir şeyin yapılıp yapılmamasıdır önemli olan, gizliliği ya da açıklığı değildir... Nasıl devrimcisin sen? Kurulu düzenin değişmesi için savaşım veriyorsun, ama aynı düzenin ahlâk anlayışını savunuyorsun... Gizlilik, bir beceri, bir gereklilik oluyor sana göre. Evliyse, bir insanın ilişkileri olabilir, ama gizli gizli öyle mi?’ ‘Öyle baba... Sen mutluluğu yaşayacaksın diye, bunca insana acı çektirmeye ne hakkın var?’ ‘Kimsenin acı çekmesini istemiyorum... Üstüme üstüme geliyorsunuz ama... Böyle davranılınca çözüm daha da güçleşiyor... Zıtllaşıyor... Birazcık beklemek... Sizden istediğim bu...’ ‘Evli bir insanın başka birisiyle ilişkisi neden doğalmış anlayamadım?’ dedi kızım... ‘Dilerim, nişanlın olağanüstü bir koca olsun... Ama bu gece, her şeyi açıkça konuşup bir çözüme bağlayacağımıza göre, anana sor istersen, benim daha önce ilişkilerim oldu mu?’ ‘Oldu mu anne?’ ‘Onlar böylesi sakız gibi değildi... Vıcık vıcık...Bu yaman bir orospu...’ ‘O, insanım benim... İlk kez açıklıyorum, benim bir insanımdır o... Böyle çirkin sözler söyletmem ona...’ ‘Ne diyecektim ya?’ dedi karım hırçınlaşarak... ‘Bir melek mi o?... Evli bir insanı ayartana, orospu demezler mi çocuklar?’ Çocukları yüzüne baktı tek tek... Kızımın nişanlısı başını öne eğmişti... ‘Bak hanım, bu birlikteliğin önemli bir ayrıcalığı var... Bu birliktelik yaşanılanların üstünde, dışında bir birliktelik... Ne onun, sizlerin kötülüğü için kurduğu bir planı var, ne de benim, evliliği bozmaya niyetim... Açıkçası, her şey evliliğe özenilmeden aramızda hesapsız, kitapsız yaşandığı için önemlidir, güzeldir, sağlamdır, insancıldır...’ ” (Yıldız, 1980:79-80)

Alıntılanan bölümden anlaşılacağı gibi sorun çok boyutludur ve evliliğin sarsılmasından başka aile fertleri arasındaki güvensizlik, iletişimsizlik, sevgisizlik de kendini belli eder.

Romanın takip eden kısımları oldukça dokunaklıdır ve okurları etkiler. Aile sırlarının ortalığa döküldüğü bir akşam yaşanır. Kahraman onca tenkide rağmen ahlaken kusurlu olan karşısındakilermişçesine tepkiler verir. Üste çıkmak ister. Tartışmayı başka mecalara taşır. Eşinde, evlatlarında kusurlar bulur. Çocukları bir zamanlar gizli saklı analarını kendisine şikâyet etmiş ama şimdi analarını savunmaktadır. Eşi, sevgiden saygıdan dem vurmaktadır ama kahramanın anasını evden kovmuştur. Bunların çelişki olduğunu söyleyen kahraman, dikkatleri kendisinden başka yerlere çekme gayretindedir. Aile tarihindeki hataları, ihmalleri sıralayan kahraman, birdenbire itiraflara başlar. Kızının nişanlanmasını aslında yürekte onaylamadığını itiraf eder. Ona göre, kızı evdeki sevgisizlikten ve baskı ortamından bıkmıştır. Önüne çıkan ilk erkeği kurtuluş sanmış ama yanılmıştır. Düğüne çok az kalmışken birdenbire söyledikleri, nişanlı çifti şok eder. Öfke nöbetine kapılan kahraman oğlu için de şaşkınlık uyandıracak sözler sarf eder. Oğlu militanlaşmış, belde silah geceleri dışarı çıkıp duvarlara afiş asmıştır. Bunca zaman yasa dışı işlere kalkışıp hâlâ vurulmaması mucize gibidir. Olaylar cereyan ederken onlarla konuşmamış, çocuklarını ikaz etmemiştir. Sebebi ise anneleridir. Anneleri hep siper olmuş, çocuklara ne dese de kararlarını değiştirmeyeceğini kahramana anlatmıştır. Dolayısıyla kahraman, olan biteni bilmesine rağmen kayıtsız kalmasının vebalini, daima çocukları kollayan eşine yükler.

Kahraman gerçek fikirlerini şimdiye dek saklamıştır. Paylaştığıdaysa herkesin duyguları alt üst olur. Tartışma boyunca gayrimeşru ilişkisini faziletmişçesine savunmaktan vazgeçmez. Tartışma ise uzadıkça çirkinleşir. Hakaretler havada uçuşur. Neticede kahraman geri gelmemek üzere evini terk eder.

Aile parçalanmıştır. Bir süre sonra kahraman evlenecek kızı ile yolda karşılaşır. Travma henüz atlatılmamıştır. Konu-

şurlarken yine aynı meseleler açılır ve ister istemez aralarında münakaşa çıkar. Baba, kızının düğününe gitmeme kararı alır.

Kahraman ailesinden ayrıldıktan sonra ev kiralar. Burada gönül verdiği kadınla yaşar. Onların yerini bulan oğlu, arkadaşlarını yanına alıp babasının evine dayanır. Kapıyı tek melerler. Kahraman kapıyı açınca arbede yaşanır. Yumruklaşır. Oğul, babasını aşağılayarak cezalandırmak peşindedir. Hadisenin ardından kahraman kendi bakış açısına göre olayları yorumlar. Büyük bir vefasızlık yaşadığını düşünür. Besleyip baktıkları onun aleyhine dönmüştür. Yıllarca çalışmış, hep ihtiyaçlara yetişmeye uğraşmış; oysa kimse yüküne ortak olmamıştır. Çocuklarının yetişkinliklerinde bile kendilerine muhtaç olmaları onu yormuştur. Eşinden beklediğini bulamamıştır. Ailesi tarafından maddi manevi biçimde sömürüldüğü kanaatinde. Uzun bir alıntı olsa da kahraman-anlatıcının zihniyetini ve ruh dünyasını net bir şekilde açıkladığından, aşağıdaki kısmı sunmamız faydalıdır:

“ ...Yeniden şakladı kırbaçlar... ‘Haydi herif, haydi sevgili can babamız para, para, para... Bir kez daha söylenip sızlandım. ‘Yorulдум, beni sevenlerim.’ dedim. ‘Yaşlılar ve çocuklar kalsın, ama yetişkinler insin arabadan.’ Şaklayan kırbaçlar... (...) Kırbaçlar şakıyınca, yeniden yola koyuldum. Sevgi şöyle dursun, köleliğimi düşünmeye başladım... Aile sevgisi benim için korkuydu, acıydı. Sevgi korkuyla, acıyla karılınca, kim, kimi sevdiğini söyleyebilirdi? Evlilik korku bataklığı, korku kuyusuymuş oysa... Nişanlım, karım olunca, orospu olur korkusuyla, çalıştım daha çok... Çocuklarım oldu. Aç kalıp ölmesinler, it, kopuk olmasınlar, adam olup benim gibi ezilmesinler diye, bire bin katarak çalıştım. Şu arabadakiler... Bir araba dolusu, sevgi değildir onlar, aslında... Bir araba dolusu korkudur benim için... Bakarım, kızıl saçlımın yüzüne... Patik ister... Kızıl saçlım alınacak patik korkusudur... Bakarım, kara gözlümün yüzüne... Kara gözlüm mama ister. Kara gözlüm, mama korkusudur. Bakarım, karımın solgun yüzüne. Solgun yüzlü karım, rengini açacak kırmızı – yeşil manto ister. Karım, kırmızı - yeşil karışımı manto korkusudur.

Bakarım mutfağa. Et yok, soğan yok... Ev et, soğan korkusudur. Bakarım takvime, ayın ikisi... Ayın ikisi, kira korkusudur. Sevgi bunun neresinde?.. Kağrı arabam, sevgiler değil korkular toplamının yüküdür, çilesidir, sorumluluğudur. Yirmi yıl... Kureyşlilerin mızraklarına taktıkları Kuran yerine, günümüzde de bu mızraklara çocuklar mı batırılıp havada dolaştırılıyor yoksa? Karımın, evlilik mızrağına taktığı çocuklarımı görünce ne yapabilirim ben? Sevgisiz bir sorumluluğu sürdürmekten daha acı bir şey var mıdır, bir baba için şu dünyada?.. ‘Alo... Baba sen misin?’ ‘Benim oğlum.’ ‘Para...’ ‘Nasılsın oğlum?’ ‘Para...’ ‘Kardeşin nasıl oğlum?’ ‘Para...’ Nasıl da utanırım kendimden... (...) Utanırım, sevgisizliğin açığa çıktığı bir suçlu olarak, benden istenilen, vermeye zorunlu olduğum paralardan... Sevgi, uğruna, değil para, canımı vermeye hazırlanırken, şey... Daha çok aşağılamadan, daha çok aşağılanmadan, neyim var, neyim yok dağıtsam çoluk - çocuğuma... Salt canımla kalsam bir başıma... Böylesi sevgisiz zorlanmalardan kurtulsam...” (Yıldız, 1980:143-144,148)

Eserdeki kurguya göre aile dayanışması, aile fertlerinde birbirinin yükünü paylaşma arzusu bulunmadığından kahramanın içine itildiği maddi zorluk, onu duygusal açıdan yıpratmıştır. Aile üyeleri arasında sıcak bir iletişim olduğunu söylemek güçtür. Böyle bir ortamda ise yuva sıcaklığının berhava olduğundan bahsetmek bile fazladır.

Aile Savaşları, Halkalı Köle'deki ailevi hikâyenin devamıdır. Başkahraman aynı kişidir. Yaşananların ardından gelen boşanma safhası anlatılır. Akabinde kahraman birlikte olduğu kadınla evlenecektir fakat onunla da görüş ayrılıkları yaşar.

Boşanmayı istemeyen karısının, kendisine özgürlüğünü bağışlamadığını, yasaların da sözde para karşılığında suç ortak olduğunu ileri sürer. Yasalara göre kahramanın evlilik dışı ilişkisi yani zina suçtur ama kahramanı tutuklamazlar. Tazminat, nafaka mukabilinde onun bu ilişkisi yasal bir kamufleye uğrar. Kahraman bu durumun tuhaf olduğuna hükmeder. Zihnindekileri aktarırken mahkeme ilamları, zabıtları, tarih-

leri belli resmî evrak numaraları da sunarak çok gerçekçi bir boşanma safhası tablosu çizer. Buradaki karar, onama, itiraz tarihlerinin yazarın başından geçen serüvenle uyumlu bir süreç arz ettiği belirtilmelidir. Doğum tarihleri bile verilmiştir ve gerçeğin şeffaf biçimde aktarıldığı intibai doğar.

Kahraman zorlu bir dönem geçirir. Mahkeme onu derhâl boşamaz. Öte yandan ailesinden gelen saldırılara maruz kaldığını bildirir. Tartaklanır, evi basılır. Dövülür ama ilişkisinden vazgeçmez. Nihayetinde boşanır. Bu sefer hemen sevdiğiyle evlenmek ister. İkinci eşi olacak kadın ise birliktelik için mutlaka nikahın gerekmediğini, böyle de sürdürebileceklerini belirtir. Evlilik cüzdanı formalitedir. “Sevgi bizde olduktan sonra, evlenmesek de olur” der (Yıldız, 2013:65). İkiliye göre bu şekilde yaşamak, “toplumun çürümüş değer yargılarına başkaldırı”dır. Bu görüşlerine rağmen yine de evlenirler.

Kahramanın evlendikten sonra, “Bir kadını daha künyeme geçiriyorum. O, o benim artık... Herşey yasalara uygun olmalı.” demesi ilgi çeker (Yıldız, 2013:73). Bu sözler hem romanlarda öne sürdüğü ideolojik savları ile hem de toplumun çürüdüğünü iddia ettiği değerlerini geçersiz sayamayışı ile çelişir. Kadını kendine zimmetlenecek bir varlık ve evliliği de kaçınılmaz bir zaruret gibi algılayışı, o vakte dek sergilediği duruşla ters düşer. Tutarsızlığını şöyle itiraf eder:

“Yasalara, törelere başkaldırdın önceleri... Ama sonunda yüz sürüp yalvararak, çırpınarak belgeler istedin yeni bir evlilik adına. Gene bize döndün... Gene, gene o sümüklüböcek dediklerinin arasına sokuldun.” (Yıldız, 2013:74).

Kahraman evlendikten sonra, kızının, babasını paylaşmayı kabullenemediği, duruma alışamadığı müşahede edilir. Öldükten sonra bari mezarlarının bir arada olmasını ister. İsteği dokunaklıdır. Babası dilerse, yeni eşini de babasının yanına yatırmaya razı olduğunu mahcup bir eda ile söyler. Eşler ayrılrsa da çocukların ebeveynleri ile duygusal bağını tek kalemde koparıp atamadığı bu örnekten anlaşılmaktadır.

Romanın finaline doğru, başkahraman, eşinin çalışma temposunu yüksek bulması yüzünden söylenmeye başlar. Kadın işe gitmeyebileceğini çeşitli vesilelerle dile getirir. Kahraman buna da modern kadının çalışmasının gerekli olduğunu söyleyerek karşı çıkar. Diğer yandan çalışmasından da açıkça rahatsızdır. İkirçikli ruh hâli, karı koca arasında soğukluğa kapı aralar. Münakaşa ederler. Karısı kahramanın pek de dengeli olmadığını sezinler. Bunu söze döktüğü vakit, kahramanın yaptığı çıkışsa eşini sınırdan deliye döndürür. Kahraman öyle cümleler sarf eder ki karısı artık onun kontrolü kaybettiğini düşünür.

Eşi bu esnada hamiledir. Bebeği de gönülden arzular. Kahraman, anneliğin çocuğun üstünden geçinmek için bir nevi asalaklık olduğu fikrini paylaşınca, karısı buna çok üzülür. Finalde geçen şu kısım, bebek bekleyen kadının nasıl sarsıldığına anlaşılması ve kahramanın anneliğe bakışını özetlemesi bakımından önemlidir:

“ ‘...tanırım ben anneliği... Annelik, dilenciliktir... Annelik, zorbalıktır... Annelik, ordulardır... Annelik, acındırma... Annelik, yasalardır... Annelik korkudur. Biliyor musun, sen karım değilsin benim... Hiçbir zaman da olamayacaksın...’

‘Seninle baş edemem ben.’ dedi. ‘Sen hastasın. Hastalığın boğuyor beni. Öldürecek beni...Beni nikahlı bir metres durumuna düşürdün. Çocuğa neden karşı olduğunu da bir güzel anladım. Yazıklar olsun sana...’” (Yıldız, 2013:128).

Kahraman çocuğun, kadınlar için yalnızlık tesellisi olduğundan başlayıp, evlilik kurumunun sevgi ile bağdaşmadığına dair uzun bir söylev çekince, karısı kürtaj olmaya karar verir. Kürtajın ardında da bu evlilik de sona erer.

Darbe, askerî yönetimin toplum hayatına olan tesirlerini işler. Roman yukarıda özetlendiğinden ayrıntıya girilmeyecektir. Sadece askerî rejimin sıradan insanlar üstündeki tesiri, aileleri nasıl etkilediği hususuna odaklanılacağından, değinileceklerle sınırlı kalınacaktır.

Sıkıyönetim sonrasında itirafçı olan Hamdullah Şimşek, Yavuz Aslantürk kimliğiyle hayata yeniden başlar. Ailesine öldüğü bildirilmiş, cenaze töreni yapılmış fakat hepsi göstermelik bir oyundan öteye geçmemiştir. Hamdullah ikaz edilmesine rağmen geçmiş yaşantısına dönmekten kendini alıkoyamaz. Eşi Narin ile yeni kimliği ve görünüşü üstünden arkadaşlık kurar. Narin, Yavuz'un eski eşi olduğunu bilmez ama onu andırması nedeniyle kendine yakın bulur. Aralarındaki münasebet ilerler ve yeni görünüşü ile Hamdullah; yani Yavuz onunla yatar fakat Narin'in kendisiyle birlikte olması, kahramanı, eşinin namusuna dair kuşkuya sevk eder. "Demek ki başka bir erkekle kolayca beraber olacaktı" düşüncesini aklından atamaz.

Bir seferinde, onunla beraber oluşunun ardından yastığın kenarına para bırakır. Narin buna öfkelenir. Para için onunla yatmadığını söyler. Hamdullah'ın bu davranışı, belki ilk başta eşini ve oğlunu maddi olarak gözetmek içindir. Ne var ki sonradan Narin'in kendisini kolayca yatağına almasını gördükçe içerler ve onu aşağılayan tavırlar takınır. Hatta daha ileri giderek ona fahişe olduğunu bile söyler.

Hamdullah'ın ikircikli ruh hâli, hayatta olduğunu ailesinin bilmemesine rağmen onlarla bambaşka bir fizikî görünüm ve isimle bu derece iç içe oluşuyla ilgilidir. Karısını, evladını görmek ama olup bitenleri, gerçek kimliğini bir türlü açıklayamamak ona ıstırap verir. Bunun da mevcut yönetimle, sosyo-politik şartlarla alakalı olduğu barizdir. Darbenin insanların hayatlarını derinden etkileyen yanı değişik bir açıdan verilir.

Bir noktadan sonra, kahraman sırrını daha fazla taşıyamaz. Kimliğini, hikâyesini Narin'e açıklar. Kadın şaşırır. "Deli ettiniz beni be! Bir yandan polis, jandarma, cezaevi, işkenceler, bir yanda ölüp dirilen bir inanmış" diyerek boşalan sinirlerinden ötürü ne yaptığını bilmez hâle gelir (Yıldız, 2012b: 73). Hamdullah onu teskine çalışır.

Günler geçtikçe yeni duruma uyum sağlamaya çalışsalar da çiftin arası düzelmez. Narin, Hamdullah'ı işbirlikçi olmakla itham eder. Duygularıyla oynanmasının dışında, sosyalist ide-

olojiyi paylaştığı eşinin muhbir çıkmasını hazmedemez. İki-
sinin görüş ayrılıkları sebebiyle gürültülü biçimde tartışması
etrafça duyulur. Duyanlardan biri de Hamdullah'ın babasıdır.
Geline gelen yabancı erkeği şerefine leke sayan yaşlı adam,
Hamdullah'ı tabancayla vurur. Irz düşmanını öldürdüğünü dü-
şünen baba, bilmeden öz evladının canına kıymıştır. Darbenin
bireyler, aileler hatta toplum üstünde trajik etkileri olduğu bu
şekilde tasvir edilir.

3. Eserlerdeki Aile Odaklı Yaklaşımların Değişimi ve Gelişimi

Bekir Yıldız'ın ilk eserinde, aile, genel itibarıyla üzerine olumsuz görüş bildirilmeyen bir kavramdır. Sadece bir yerde, o da ataerkil yapının eleştirisinde olumsuz surette geçer. İşçi Recep'in üvey babası tarafından hor görülüşü yüzünden Almanya'ya göç ettiği aktarılırken, aynı zamanda toprağın sahibi olan babanın, aile fertlerini araç derekesinde gören tavrının, Recep'e ve eşine evlat ve gelin gibi değil de keyfi muamele edeceği işçileri gibi davranmasının fenalığı üstünde durulur. Bu durumun Anadolu'da yaygın bir vaziyet olduğu satır aralarından sezdirilir. Gençler ise bu zorlayıcı koşullardan bunalırlar. Göçün sebeplerinden birinin, Anadolu'daki toprak ve otorite esaslı aile olduğu anlatılmaya çalışılır. Onun dışında, ailenin fertleri motive edici yanları sergilenir. Kahramanın, işçi arkadaşlarını aile hukuku ve sadakatiyle bağdaşmaz hâller içinde görünce uyardığı, kendi ailesinin Almanya'ya gelişini sevinçle karşıladığı ve gurbette iken aile düzenini bozacak hareketlerden kaçındığı görülür.

Türkler Almanya'da eserinde göçten kaynaklanan alışkanlıkların değişimi, örf ve kültür çatışması nedeniyle ailelerin zarar gördüğü ve Almanya'ya bir kez gelindikten sonra bireylerin yaşam tarzlarında farklılaşmanın yaşandığı müşahade edilen bazı hususlardır. İşçi Recep eşine sadakatsizlik eder ve bunu huy edinir. Yurda dönse bile eşi Fadime'yi artık beğenemeyeceğini belli eder. O, bu tip örneklerden yalnız biridir. Türk kadın ve erkeklerin Alman örfüne, bilhassa cinsi serbest-

liğe kapıldıkları dikkati çeker. Yüce gördüklerinden sonra Türkiye'deki namus anlayışını sorgular olur. İnsanların işinde ve özel hayatındaki ahlakları Türkiye'dekinden başkadır. Beğendiği, beğenmediği yönleri mütalaa eder. Başka bir coğrafyayı tanımak, Yüce'yi en azından yerli hayata karşı kuşkucu yapar. Ayşe'nin yuvasını terk etmesi ve geri dönmek istemeyişi de bir başka vakadır. Şiddete tahammül edemeyen kadın, yurda dönse neler yaşayacağını tahmin eder. Eşi dahi olsa, Almanya'da kimsenin kimseye baskı uygulayamayacağı fikri, Ayşe'ye kocasına karşı koyma cesareti verir. Koşullar insanların düşünce ve hareketlerine ilham olur. Mamafih Ayşe'nin akıbeti, bir ailenin nasıl yok olduğunu gösterir. Mamafih tüm bu bulgularla beraber otobiyografik olan romanın başkahramanının tavrı, incelemenin mihenk taşıdır; çünkü başkahramanının görüşleri ve hareketleri Bekir Yıldız'ın o dönemdeki fikir ve tavrına işaret eder. Buna göre, ilk eserinde yazarın evlilik kurumuna doğrudan bir tenkit getirmediğinin altı çizilmelidir. Ne var ki sanatçının görüşleri sonradan değişecektir. Bu değişim ikinci romanda barizdir.

Halkalı Köle'de kahraman evli iken başka bir kadınla birlikte oluşunu meşruiyete oturtmaya uğraşır. Üstelik evliliğini bozmadan ilişkisini sürdürmeye niyetlidir. Durumunu diğerlerinin nazarında normalleştirmeye çalışırken geçmişteki "kaçamak"larından misal getirmesi ve garip bir şekilde otoritesinin yargılandığına hükmetmesi sağlıksız bir ahlaki durumu ve ruh hâlini gösterir. Kahraman gayrimeşru hayatı onaylayıcı bir tavır sergiler. Eşi, önceki ilişkilerinden haberdardır ama hepsine göz yummuştur. Konuşmalar esnasında kadının tüm bu sadakatsizlikleri kanıksadığı ifşa olur. İster ailenin ayakta kalması için sineye çekmek isterse bilerek kabullenmek olsun, annelerinin görmezden gelen tutumu çocuklar için yaralayıcı olur.

Bir diğer husus, eserde anlatılanlardan Marksist olduğunu anlaşılan kahramanın, yaşadığı gönül ilişkisini savunurken içine ideoloji katmasıdır. Kahramanın, aynı ideolojik cepheyi

paylaştığı oğlunu, bu taraftan yanına çekmeye çalıştığı fark edilir.

Oğlu, babasının vaziyetini bilir ama gizli kapaklı kaldığı müddetçe bu durumun kimseye zararı dokunmayacağını düşünür. Duruma çözüm üretilmelidir ama ne gibi bir çözüm olacağına dair fikri yoktur. Gencin durumu ahlaki bir tutarlılık göstermez. Babası ise bu çarpık değerlendirmeye ilgilenmediği gibi oğlunun devrimciliğine dokundurur ve bir insanın hem devrimci olup hem de kurulu düzenin ahlak anlayışını nasıl savunabileceğini sorar. Kahraman, mantık oyunları ve ideolojik polemiklerle bir taraftan aleyhindeki durumun üstünü örter diğer taraftan müdafaasına kendince meşru bir alan açmaya çabalar. Devrimci ahlaka göre kusurlu olan oğludur. Hâlbuki en başta oğlunun mütalaası ölçsüz ve çarpıktır. Buradaki ölçsüzlük ve çarpıklık ise kahramanın nazarında mesele değildir. Zaten bunun üstüne konuşmak da aleyhine olacaktır. O yüzden hiçbir ahlaki değerle telif edilemeyecek durumunu savunmak için mevzi ararken oğlunun bakış açısında ideolojik bir çarpıklık olduğu iddiasıyla konuyu lehine döndürmeye uğraşır.

Halkalı Köle'nin başkahramanının esasen Bekir Yıldız'ın sözlerini emanet ettiği kurgusal kahraman olduğunu bildiğimizde, yaşadıklarının ve dünya görüşünün, yazarın aileyi algılayış tarzını ve tüm iç muhasebelerini doğrudan etkileyen saikler olduğu anlaşılır. Sakınmadan hayatındakileri anlatan yazar, sarsıntılı günler geçirmiştir. Kendini müdafaası, çevresindekileri suçladığı argümanlar gerçekçi bir dille anlatılır. Bunlardan yazarın aile bütünlüğünü ne derece ciddiye aldığı saptanabileceği gibi aile olmanın iyi taraflarını da artık hissetmediği sonucu çıkar. İlk romandan ikincisine geçildiğinde, aile hakkındaki görüşlerde değişim yaşandığı açıktır.

Aile olmak, ebeveyn mesuliyetini tatlı meşakkate çevirirken, *Halkalı Köle*'de başkahramanın kaygılarını abartarak, çocuğuna bakınca onun yüzünde masraftan başka bir mana bulamayışı üstünde durulacak bir husustur. Romanın adı da sembolizm içerir. Kendisinin âdeta zincirle zaruretlere bağlan-

dığını, aileyle yaşamaya mahkûm kılındığını düşünen kahraman-anlatıcı eşini, evladını ihtiyacın kendisiyle eşitler. İnsanı külfetle özdeş kılan yaklaşımı, metalaştıran bir zihniyete işaret eder (Turna, 2015:252).

Türk romanında ailenin izini süren Kâzım Yetiş (2002: 274), konu bağlamında yaptığı bir değerlendirmede, romancıların bireyi ve yaşamı etkilemek için kurgu oluşturduğunu ancak bu kurmacanın sanatçıların zihniyetine, ideolojilerine hatta saplantılarına dayandığını ifade eder. İncelenen romanlar kapsamında da bu değerlendirmenin göz önünde bulundurulması gereken bir yanı olduğu düşünülebilir.

Bir diğer eser olan *Aile Savaşları*'nda evlilik kurumu merkezdedir. Burada aile kavramından ziyade, kurum olarak evliliğin, nikahın; birey ve toplum olarak bu kavramlara bakışın öne çıktığı bildirilmelidir. Kahraman-anlatıcı sevginin değil kurumun öne çıkartılmasının yanlış olduğu kanaatindedir. O yüzden sevgi hissetmediği aileden ayrılmış, sevgi duyduğu kadınla ise evlilik çatısı altında olmadan yaşamayı tercih etmiştir.

Aile Savaşları'nda, sevgiyi birlikteliği ayakta tutan dinamik olarak gören roman kahramanlarının, başta böyle düşünmekteyken, salt sevgiyle evlilik kurumunun yürütülemeyeceğini idrak ettikleri ve yine başta onaylamadıkları sosyal kayıt ve değerleri sonradan kabullenmek zorunda kaldıkları görülür. Ailenin mahiyeti dolaylı biçimde konu edilirken, toplumca genel kabule mazhar kaidelerin niçin gerekli olduğu meselesi de açılır.

Romanlara bakıldığında, ilkinden sonuncusuna doğru kahramanların aile, evlilik meselelerinde gittikçe aleyhtar yaklaşımlar geliştirdiği dikkat çeker. *Türkler Almanya'da* eserinde, başkahramanın aile bütünlüğü gözetir tavrına mukabil *Halkalı Köle*'de, aile mukaddesatı bireysel arzular yüzünden örselenir. Bu bir tutum değişikliğidir. *Halkalı Köle*'deki başkahramanın, aile kavramına muhalif tutumu, değişik sebeplerle temellendirilmeye çalışılır. Eşinin, kahramanın annesini

evinde istemeyişi, aldatma sebebi gibi sunulur. Kahramanın yasak aşkı âdeta eşinden aldığı intikamdır. Eserin devamında ise sunulan bu gerekçenin temelsizliği ortaya çıkar. O, evindekileri sevmemektedir.

Sevgi meselesi bir sonraki romanın temalarından biridir. *Aile Savaşları*'nda, sevgiyi mihrak kabul edip, nikahı sosyal bir ayrıntı gibi gören kahramanın yine de nikah kıymayı arzlamaması, sosyal kaidelerin dışına çıkmanın zorluğunu anlatır. Kahramana göre, nikah, evlilik meselesinde toplumun bakış açısı, baskı odağıdır. O, buna karşıdır ancak yine de kaidelere boyun eğer. Formalite gördüğü nikahın, ailenin olmazsa olmazı gibi görmediği çocuğun üstüne eşiyile yaptığı tartışmalar evliliğini bitirmesine neden olur. *Darbe*'de ise aile kurumuna olumsuz bir bakış açısı ile yaklaşılmaz. Bu bilgiler ışığında romanlar karşılaştırıldığında, *Halkalı Köle* ve *Aile Savaşları*'nın aile, evlilik, nikah, çocuk temaları çevresinde en fazla yoğunlaşan romanlar olduğu fark edilir. Bu iki eserde, diğerlerinde olmadığı biçimde aile kavramına yıpratıcı biçimde yaklaşılar. Romanlardaki aile eksenli yaklaşımların değişimi ve gelişimi böyle özetlenebilir.

Sonuç

Bekir Yıldız'ın romanları, edebî cephesinin ötesinde 1960'lardan itibaren iyice hız kazanan dış ve iç göçü işlemesi, askerî darbe ile çalkalanan toplumu tasvir edişi, iktisadi ve ideolojik saiklerin bireylerin değerlerini etkileyişi ile ailelerdeki trajik sarsıntı ve kopuşları ele alması bakımından mühimdir.

İncelemede yazarın tüm romanları ele alınmış ancak dördünde aile odaklı hadiselerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu dört romanın da yukarıda da zikredilmiş olan üçü, otobiyografik niteliktedir. Denilebilir ki söz konusu eserlerde doğrudan Bekir Yıldız'ın hayatının kurgusal izdüşümü yer alır. Son roman olan *Darbe*'de ise yine sanatçının dünya görüşü ve tanıklıkları ekseninde aile mevzusu geçer. Tüm bu romanların Bekir Yıldız'ın duygu ve düşüncelerinin dışavurumu olarak değerlendirilebileceği açıktır.

İlk üç romanının otobiyografik niteliği göz önünde bulundurulduğunda, eserlerdeki başkahramanların yazarın kurgusal yansıması olarak konuştuğu, Bekir Yıldız'ın hayat macerasını ve görüşlerini aktardığı ortadadır. Buna göre yazar evliliğe, aileye, eşler arası münasebete, ebeveyn mesuliyetine yaşadıklarından ve dünya görüşünden ötürü müspet bir biçimde yaklaşmaz.

Halkalı Köle ve *Aile Savaşları*'ndaki başkahramanlar, nikahsız birliktelikleri topluma meydan okurcasına savunur. *Halkalı Köle*'de başkahraman, gayrimeşru birlikteliğini müdafaa için önceden de kadınlarla düşüp kalktığını ama öncekilerin sevilen değil, yatılan kadınlar olduğunu, bu seferkinin ise gönül bağı içerdiğini söyler. Geçmişte de ahlak dışı ilişkiler yaşadığını örnek vererek mevcut durumun kanıksanmasına uğraşır. Kural tanımazlığını başka olumsuz örneklerle izah edip normalleştirme çabası içine girer. Mantıklı, ahlaki bir zemine oturmayan tutarsız, ölçüsüz hatalı bir kıyasla güya kendini temize çıkarttığı zehabına kapılır. Aile fertlerine çıkışı ve vaziyeti kabullenmeleri için âdeta icbara yönelişi; cemiyet kaidelerini, aile hukukunu hiçe sayan bir tavidir. *Halkalı Köle* romanının sonunda kahramanın “aile diye, hayvan ahırında” yaşadığını söylemesi, evlilik kurumuna yönelik çok güçlü bir öfkenin dışavurumu ve aileye karşı sergilenmiş sert bir tepkidir. Romanlardaki bu tarz tablolar, sadakate dayanan muntazam aile hayatının nasıl dejenere edildiğine örnektir. Bunun neticesinde de bireylerin ruhsal dengesi, dolayısıyla toplumun çekirdekten itibaren yapısı bozulur.

Romanlarda genel itibarıyla aile bütünlüğünün korunamadığı, aile üyeleri arasında sıcaklığın yitirildiği, mahremiyetin zedelendiği görülür. Evlilik dışı ilişki kurmanın yadırganacak bir tarafı olmadığı fikri, *Halkalı Köle*'de ve *Aile Savaşları*'nda dile getirilir. Roman kahramanlarının söz ve tavırlarıyla bunu onadıkları dikkat çeker. Genç kuşakların ataerkil yapıyla sorunlarının onları göçe ittiği, göç neticesinde de aile düzeninin bozulduğu *Türkler Almanya*'da romanında ileri sürülen tezlerden biridir. Toplumun nüvesi olan aileyi göç gibi

etkileyen travmatik tecrübelerden biri de askerî darbelerdir. Normal akışında seyreden hayatın askeri metotlarla kesintiye uğraması, ortamı istikrarsızlaştırır. Bunun beklenmedik sonuçlara mal olduğu, *Darbe* romanında eşlerin birbirine düşmesi ve bir babanın oğlunu öldürmesi ile anlatılır. Sosyal çalkantılar esnasında aileler zarar görür. Tüm bu dile getirilenlerle Bekir Yıldız'ın romanlarının aileyi ve toplumu belli bir sosyolojik gerçeklik içinde aktardığı fakat bunda sanatçının genel dünya görüşünün de çok etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Kaynaklar

- Durukoğlu, S. (2012). Bekir Yıldız'ın Eserlerinde İzlek ve Yapı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Necatigil, B. (2004). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1984). “Dünden Bugüne Bekir Yıldız”, Günümüzde Kitaplar Aylık Kültür Dergisi, 7 Temmuz, S. 6.
- Turna, M. (2015). 1980 Türk Romanında Değerlerin Çözülmesi, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Yetiş, K. (2002). “Türk Romanında Aile”, HECE-Türk Romanı Özel Sayısı (271-274).
- Yıldız, B. (1980). Halkalı Köle, İstanbul: Yazko.
- Yıldız, B. (2006). Yargılayan Zaman İçinden, İstanbul: İskele Yayıncılık.
- Yıldız, B. (2012a). Türkler Almanya'da, İstanbul: Everest Yayınları.
- Yıldız, B. (2012b). Darbe, İstanbul: Everest Yayınları.
- Yıldız, B. (2013). Aile Savaşları, İstanbul: Everest Yayınları.